

Crafting History: Essays on the Ottoman World and Beyond in Honor of Cemal Kafadar, ur. Rachel Goshgarian, Ilham Khuri-Makdisi, Ali Yaycıoğlu, Boston: Academic Studies Press, 2023, 662. str.

U izdanju Academic Studies Press iz Bostona 2023. godine objavljena je knjiga *Crafting History: Essays on the Ottoman World and Beyond in Honor of Cemal Kafadar*. Kao što je vidljivo iz samog naslova riječ je o knjiži radova posvećenoj Cemalu Kafadaru, donedavnom voditelju Centra za bliskoistočne studije na Univerzitetu Harvard, u Sjedinjenim Američkim Državama. Cemal Kafadar rođen je 1954. godine u Istanbulu. Magistarske i doktorske studije iz oblasti osmanske i islamske historije završio je osamdesetih godina prošlog stoljeća na Univerzitetu McGill u Montrealu (Kanada), a najznačajniji trag kao predavač ostavio je na Univerzitetima Princeton i Harvard u Sjedinjenim Američkim Državama. Duže ili kraće vrijeme predavao je i na drugim uglednim univerzitetima u svijetu. Danas, zahvaljujući svom naučnom opusu i njegovom utjecaju Kafadar spada u red najznačajnijih historičara u oblasti osmanskih i islamskih studija. Posebno je značajna njegova knjiga *Between Two Worlds: The Construction of the Ottoman State* (University of California Press) objavljena 1995. godine, u kojoj je Kafadar na drugačiji način pristupio izučavanju ranog osmanskog društva i izvršio presudan utjecaj na sva dalja istraživanja. Potrebno je istaknuti da je Kafadar kroz svoje druge knjige i radove pratio prošlost Osmanskog Carstva u njegovim prvim stoljećima, proučavajući političku i društvenu historiju te analizirajući izvornu građu koja prikazuje viđenje Carstva u životu ljudi koji su dolazili iz različitih društvenih kategorija.

Urednici knjige *Crafting History: Essays on the Ottoman World and Beyond in Honor of Cemal Kafadar* su Rachel Goshgarian, Ilham Khuri-Makdisi i Ali Yaycıoğlu. Podijeljena je na uvod, riječ o Cemalu Kafadaru,

te četiri dijela sa ukupno 30 poglavlja. U izradi teksta je učestvovalo čak 47 autora. Kroz ovaj prikaz će biti kratko spomenuti svi objavljeni radovi.

Prva cjelina knjige, nazvana *Text*, sastoji se od devet radova koji u prvi plan stavljaju osmanske rukopise i historiju knjige. U prvom radu “Narrating Ottoman Politics in the Fifteenth Century: Perspectives from Some Byzantine and Ottoman Histories” Aslıhan Akışık-Karakullukçu i Dimitri Kastritsis analizirali su pisanje pojedinih bizantskih i osmanskih autora o fratricidu i načinu vladavine sultana Bayazida I, ukazujući na sličnosti i razlike u njihovim tekstovima s osnovnom pretpostavkom da su izvorni materijali na osnovu kojih su nastajale hronike i historije o Osmanskom Carstvu u 15. stoljeću uglavnom bili slični i za bizantske i osmanske autore. Drugi rad “Nişancı Mehmed Paşa and His History of the Ottoman House” potpisali su Himmet Taşkömür i Hüseyin Yılmaz. Autori su u ovom radu donijeli kritičko izdanje dvije kratke ranoosmanske hronike čije se autorstvo pripisuje velikom veziru Karamani Mehmed-paši. Serpil Bağcı i Zeynep Yürekli u radu “Book-Picking in a Conquered Citadel” bavile su se kratkim popisom knjiga iz Alepa nastalih neposredno nakon osmanskog osvajanja ovog grada. Ovaj članak, izuzetno značajan za proučavanje kulturne historije i historije knjige općenito, ukazuje na koji su način osmanske vlasti postupale s knjigama kao dijelom osvajačkog plijena. Naredni rad je “A Sufi Mirror: Shaykh Alwan al-Hamawi’s (d. 1530) Advice for the Ottoman Ruler”, u kojem je Timothy J. Fitzgerald ukratko predstavio savjete sufijskog šejha iz Sirije Alwana koji su uključivali i savjete za vladare za rješavanje brojnih problema nastalih nakon osmanskog osvajanja. Ovo je djelo prvenstveno bilo upućeno sultanu Selimu I iako to nije bilo naglašeno, a donekle je predstavljalo kritiku njegove vladavine napisanu u formi različitih prijedloga i savjeta za rješavanje problema. Emine Fetvacı u radu “*La Jetée* and the Illustrated Ottoman History: An Inquiry into Word, Image, and Audience”, ukazujući na određene sličnosti i razlike, upoređuje odnos slike, teksta i publike u ilustriranoj osmanskoj historiji i francuskom filmu *La Jetée* iz 1962. godine. Šesti rad prve cjeline naslovljen je “How Did Evliya Çelebi Write His Travel Account?”. Hakan T. Karateke u ovom

radu zastupa hipotezu da putopis Evlije Čelebije ne treba posmatrati kao djelo starijeg čovjeka o njegovim životnim putovanjima, te da su veći dijelovi ovog putopisa zasigurno nastali tokom putovanja ili neposredno nakon završetka putovanja. Autor u konačnici poziva i istraživače djela Evlije Čelebija da u svojim budućim istraživanjima posvete pažnju analiziranju vremena nastanka dijelova putopisa koje proučavaju. Hülya Canbakal, Meredith Quinn i Derin Terzioğlu u radu “Book Ownership Across Centuries: The Case of Military Men in Bursa, 1620–1840” fokus ponovno vraćaju na proučavanje historije knjige. Na primjeru Burse, u naznačenom periodu, autorice opisuju podatke iz ostavinskih popisa vojnih lica koji uključuju knjige. Važnost ovog rada ogleda se u činjenici da se kroz podatke koje su autorice predstavile mogu donekle pratiti žanrovi popularni među vojnicima na ovom području, te bi svakako podatke dobijene u ovom radu bilo vrijedno uporediti s drugim osmanskim provincijama. “Blending Piety and Philology: A Seventeenth-Century *Mecmu’a* as the Mirror of Istanbul’s Persianate Urban Milieu” naslov je teksta koji potpisuju Aslıhan Gürbüzeli i Ekin Tuşalp Atıyas. Kroz ovaj se rad istražuje medžmua Mehmeda Bostanzadea i njenih narednih vlasnika kroz prizmu intelektualnog života u Istanbulu krenuvši od 17. stoljeća. Posljednji rad prve cjeline knjige “An Uncanny Discourse on Sex and Marriage from the Early Sixteenth-Century Ottoman Empire” posvećen je analizi prvog poglavlja djela Mehmeda Gazalija *Dafi’ü’l-ghumum ve rafi’ü’l-humum* vezanog za brak i seksualnost. Autori ovog rada su Leyla Kayhan Elbirlik i Selim S. Kuru.

Druga cjelina knjige nosi naziv *Lives* i prati živote i iskustva pojedinaца ili grupa ljudi. U ovoj nas nas cjelini i u radu “*Uç Beys, Dervishes, and Yürüks: The Cultural Politics of the Turahanoğlu of Thessaly*” Theoharis Stavrides upoznaje s kulturnom politikom porodice Turahanoğlu iz Tesalije, dok Cornell H. Fleischer, istaknuti američki historičar koji je preminuo neposredno prije objavljivanja ove knjige, u eseju “A Short Account of Long Entanglements: Şeyh Bedreddin, ‘Abdurrahman al-Bistami, and his *Durrat taj al-rasa’il*” iznosi vlastite impresije i način na koji je istraživao djelo Abdurrahmana al-Bistamija i njegovu povezanost sa Šejhom

Bedreddinom. Interesantan je podatak da polazište ovog eseja predstavlja zajednička posjeta Fleischera, Kafadara i Karatekea lokalitetu Simavne, rodnom mjestu Šejha Bedreddina, prilikom njihovog zajedničkom putovanja iz Istanbula prema Sarajevu 2008. godine. H. Erdem Çıpa i Jane Hathaway u radu “Selim I, Melek Ahmed Pasha, and Changing Perceptions of Medical Practice and Masculinity in the Early Modern Ottoman Empire” analiziraju različite pristupe sličnim oboljenjima Selima I početkom 16. stoljeća i Melek Ahmed-paše u 17. stoljeću. Dok je Selima I njegova toksična muškost koštala života 1520. godine kada je odbio medicinsku pomoć smatrajući da je to za žene, Melek Ahmed-paši nešto više od jednog stoljeća kasnije spašen je život tako što je prihvatio medicinsku pomoć. Autori kroz ove primjere ukazuju na koji je način došlo do promjene u percepciji medicinske prakse i muškosti u 17. stoljeću. “In the Balsam Orchard with Salih Çelebi Celalzade (d. 1565): First-Person Narrative and Knowledge in Ottoman Egypt” je rad u kojem Aleksandar Shopov predstavlja i analizira tekst Saliha Čelebija iz 16. stoljeća koji se vezuje uz njegovu posjetu vrtovima u Matariji (u blizini Kaira) gdje se uzgajao balzam i proizvodilo ulje. Jocelyne Dakhlija u radu “The Eunuch, a Complete Statesman: Functional Historiography in the Face of Social and Political Precarity” prati položaj evnuha u osmanskome sistemu posebno se osvrćući na određene stereotipne predstave koje su se u historiografskoj literaturi, ali i u javnom prostoru općenito pojavile vezano uz život i značaj evnuha na osmanskome dvoru. O životu u osmanskoj prijestolnici i različitim utjecajima u intelektualnom i političkom smislu na karijere Spatharya Milescua (1636-1708) i Demetriusa Cantemira (1673-1723) pisala je Isenbike Togan u radu “Reorientation in Worldviews: Milescu and Cantemir”, dok je posljednji rad ove cjeline “The Hamidian Visual Archive, 1878–1909: A User’s Manual” autorâ Ahmeta Ersoya i Deniz Türker posvećen analizi vizualne zaostavštine hamidijanskog režima s posebnim akcentom na fotografije.

Unutar treće cjeline knjige koja nosi naslov *Places* objavljeno je ukupno sedam radova. O osmanskim planinama pisali su Ali Yaycioğlu u radu “Ottoman Montology: Hazardous Resourcefulness and Uneasy Symbiosis

in a Mountain Empire” i Molly Greene u radu “Ottoman Mountains: Mobility in a Forbidding Environment”. Oba rada propituju način na koji su ljudi u Osmanskom Carstvu stupali u interakciju s planinama, kretanja ljudi u planinskim prostorima, te simbiozu između planina i Carstva općenito. Mjesto Kaffa na Krimu (današnja Feodosija) u fokusu je rada “A Code(x) of His Own: Deacon Mikayēl, Armeno-Turkish, and Creative Conventions of ‘Collecting’ in Seventeenth-Century Kaffa”. Rachel Goshgarian, autorica ovog rada, na primjeru rukopisa Armenca Mikayēla iz prve polovine 17. stoljeća prati armensko uključivanje u turski jezik i književnost. Sedamnaesto je stoljeće i u fokusu Muzaffara Alama i Sanjaya Subrahmanyama u radu “On Self and Empire: A Seventeenth-Century First-Person narrative from the Mughal Domains”, gdje autori kompariraju putopis i promišljanja Abdul Latifa Abdullah Abbasi Gujaratia s drugim autorima iz Mogulskog Carstva. Putopisna literatura i novinski članci o Istanbulu 19. stoljeća zauzimaju centralno mjesto u naredna dva rada. Richard Wittmann u radu “Cabinetmaking for the Sultan: Nineteenth-Century Istanbul in the Life Narratives of German-Speaking Journeymen” predstavlja putopisne zapise Seraphina Högnera, Josepha Mühlbauera i Ernsta Ch. Döbela, obrtnika koji su u osman-sku prijestolnicu stigli u potrazi za poslom, dok su, kako se vidi iz samog naslova rada “Conjuring Emotions in Nineteenth-Century Istanbul through the Journalistic Writings of Ahmad Faris Al-Shidyaq (1805–87) and Basiretçi Ali (1845?–1910)”, Ilham Khuri-Makdisi i Aslı Niyazioğlu analizirali emociju u vezi s urbanom transformacijom Istanbula kroz novinske zapise Ahmad Faris Al-Shidya i Basiretçi Alija iz 19. stoljeća. Ovu cjelinu knjige zatvara rad Shirine Hamadeh i Çiğdem Kafescioğlu “Reşat Ekrem Koçu and *İstanbul Ansiklopedisi*: Writing on Place”, u kojem se iz nove perspektive sagledava pisanje Reşat Ekrem Koçua o lokalitetima u Istanbulu.

Posljednja cjelina knjige nazvana je *Processes*. Iklil Selçuk i Cihan Yüksel u radu “Early Modern Reflections on Bayezid II’s Reign” u kontekstu globalne historije istražuju dinastičke, diplomatske i birokratske aspekte vladavine osmanskog sultana Bayazida II krajem 15. i početkom 16. stoljeća. “The Ottoman Fleet at the Battle of Mississipp: What Videogames Can

Teach Us About History” naslov je metodološki interesantno postavljenog rada u kojem Giancarlo Casale i Nicolas Trépanier ukazuju na moguću simbiozu videoigara s istraživanjem i predavanjem historije. Članak može biti inspirirajući za predavače na ovdašnjim Univerzitetima jer nudi sasvim drugačiji pogled i iskustvo vezano za ulogu videoigara u nastavi historije. Rasprava o značenju, promjenama značenja tokom vremena i odnosu termina *adet-i kadime* i *hâdis* tema je rada “Continuity and Change in the Ottoman Early Modern Era: An Analysis of ‘*Adet-i Kadime* and *Hâdis*” Özera Ergenç’a, dok Charles Wilkins i Eunjeong Yi u radu “Between Soldier and Civilian: Janissaries in Seventeenth-Century Istanbul and Aleppo” porede način života janjičara u urbanim sredinama i među civilnim stanovništvom u Istanbulu i Alepu tokom 17. stoljeća. O uspjehu procesa konfesionalizacije, odnosu i položaju nesunitskih vjerskih zajednica u Osmanskom Carstvu poput Kizilbaša (Alevija) i Sabatijaca raspravljaju Ayfer Karakaya-Stump i Cengiz Şişman u radu “Confessionalization and Religious Nonconformity in the Early Modern Ottoman Empire: The Cases of Kizilbash/Alevi and the Sabbatean Communities”, dok je H. Şükrü Ilıcak u radu “*De-a’yanization: A Black Hole in Ottoman History*” fokus usmjerio ka sagledavanju procesa ukidanja ajanskog sistema i posljedicama u vidu pobuna protiv takvog čina u prvim decenijama 19. stoljeća. Posljednji rad u ovoj knjizi “Bitter Triumph of ‘the Declined’ Dynasty? Notions of Universal Monarchy, Caliphate, and World Religions in Comparisons between Sultan Abdulhamid and Emperor Meiji” napisao je Cemil Aydin. Ovaj istaknuti historičar na polju proučavanja panislamizma i intelektualnih ideja islamskog svijeta u ovom radu nastojao je prikazati utjecaj pozitivne percepcije japanskog cara Meijia i posljedica takve percepcije u Osmanskom Carstvu. Kroz ovaj rad autor se dotakao glasila o potencijalnom prelasku cara Meijia na islam kao na jednu od svjetski najzastupljenijih religija.

Ukoliko se u obzir uzme prisutan kvalitet radova, njihova raznovrsnost, prezentirani novi pristupi, povezanost tematskih okvira članaka s onim temama kojima se tokom karijere bavio C. Kafadar, ali i vizuelni identitet knjige, moguće je konstatirati da knjiga *Crafting History: Essays on the*

Ottoman World and Beyond in Honor of Cemal Kafadar predstavlja iznimno vrijedan *festschrift*. Zahvaljujući raznovrsnosti i dobroj obrađenosti tema kroz četiri sastavne cjeline koje prate rukopise, živote, mjesta i procese ovo je svakako jedna od boljih knjiga ovog tipa koja se pojavila unutar osmanskih i islamskih studija. Na kraju, teško je napisati prikaz ove knjige a ne osvrnuti se na sva dešavanja vezana za Cemala Kafadara početkom 2025. godine. Naime, zbog neutemeljenih optužbi za antisemitizam i nedovoljnu zastupljenost izraelske perspektive, Cemal Kafadar i njegova zamjenica Rosie Bsbeer smijenjeni su s voditeljskih pozicija u Centru za bliskoistočne studije na Harvardu. Taj čin predstavlja nastavak ograničavanja akademskih sloboda govora prisutan na američkim i velikom broju evropskih univerziteta zbog podrške palestinskom narodu u Gazi od početka izraelskih napada u drugoj polovini 2023. godine do danas. Peticiju podrške Kafadaru i Bsbeer potpisalo je preko 500 intelektualaca s univerziteta širom svijeta. Progon i represije akademskog osoblja i studenata na univerzitetima u SAD i evropskim zemljama zbog njihove osude izraelskog postupanja u pojasu Gaze predstavljaju marginaliziranu vijest u bosansko-hercegovačkoj javnosti i u, prema ovome pitanju, žalosno letargičnim domaćim akademskim krugovima. Prava je šteta što akademska zajednica u Bosni i Hercegovini svoju slobodu i prostor da se izjašnjava i ukazuje na genocid koji se vrši nad civilnim stanovništvom u Palestini nije iskoristila i ne koristi u onoj mjeri u kojoj je to potrebno.

Amer Maslo